

В. С. Ковешніков,
к. е. н., доцент, доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
О. С. Ліфіренко,
старший викладач кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
Н. М. Стукальська,
старший викладач кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ВИДИ ТУРИЗМУ

V. Koveshnikov,
PhD in Economics, assistant professor, Department of tourism and hotel business,
National University of Food Technologies, Kyiv
O. Lifirenko,
Senior lecturer Department of tourism and hotel business,
National University of Food Technologies, Kyiv
N. Stukalskaya,
Senior lecturer Department of tourism and hotel business,
National University of Food Technologies, Kyiv

INNOVATIVE FORMS OF TOURISM

У статті наводиться опис відомих у даний час інноваційних видів туризму та здійснено аналіз причин їх появи. Найбільшою популярністю зараз користуються ті види туризму, які пов'язані з активною пізнавальною чи розважальною діяльністю, що дозволяє споживачам туристичного продукту отримувати якісно нові враження.

This article describes the currently known types of tourism and innovative analyzes the causes of their appearance. The most popular is the types of tourism are related to active cognitive activity or entertainment that allows consumers to get high quality tourism product new experiences.

Ключові слова: туризм, інновації, діловий туризм, освітній туризм, екологічний туризм, спортивний туризм, екстремальний туризм, екзотичний туризм, туристичний продукт.

Key words: tourism, innovation, business tourism, educational tourism, eco-tourism, sports tourism, adventure tourism, exotic tourism, the tourism product.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Широке впровадження в господарський обіг інноваційних продуктів і технологій стало ключовим фактором економічного зростання і поліпшення якості життя

населення. Термін "інновації" в сучасному його розумінні першим став застосовувати Й. Шумпетер. Він підкреслював, що "... інновації — це суттєва зміна функції виробленого, що складається в новому з'єднанні і комерціалізації всіх нових комбінацій, заснованих на використанні нових матеріалів і компонентів, впровадженні нових процесів відкритті нових ринків,

впровадженні нових організаційних форм". Виникнення нових видів туризму пов'язано з продуктовими інноваціями такими, як:

1. Розробка нових, раніше невідомих на ринку турів. Свого часу під ними розуміли сільський туризм, екологічний, конгресовий, авантюрний (пригодницький), підводний, круїзний, орнітологічний та інші види туризму. У інноваціях 2007—2008 рр. відзначені пропозиції, як: експедиційний туризм (французька фірма Poseidon Arctic Voyages Ltd — найбільший світовий туроператор по експедиціям на Північний полюс і Арктику); "Тюремний" туризм (Джохор Бару, Малайзія; Гельсінкі, Фінляндія); дачний туризм (спеціальні програми для літніх туристів з Японії, що включають обробку картоплі на дачах); борошняні бої (Греція);

2. Створення ресурсів з наперед заданими властивостями і новою цільовою функцією або залучення до туристського процесу нових ресурсів. У туристичних відвідуваннях зростає питома вага особливого класу природно-антропогенних об'єктів (водосховищ, ставків, лісопарків та ін.); серйозно оцінюються перспективи розвитку техногенного туризму — гірничопромислового (шахти, рудники, кар'єри) і фабрико-заводського. У маршрутному та стаціонарному туризмі на перший план виходять об'єкти, що відповідають вимогам екзотичності. Такими прикладами є наступні туристичні продукти:

— укладання шлюбів на льоду, під водою або під час стрибка з парашутом;

— розміщення готелів на деревах (Німеччина), на маяках (провінція Фрисландія, Нідерланди), у винних бочках (Рюдсхайм, Німеччина), під водою (Кі Ларго, штат Флорида США);

— проведення ділових конференцій в надувному конференц-залі "Сфера";

— відвідування як закритих, так і діючих військових об'єктів;

3. Освоєння нових сегментів туристичного ринку, включаючи залучення в туристський рух нових природних середовищ (космос), територій екстремального типу (пустелі, Антарктида, екваторіальні ліси). Розвиток туристського ринку може здійснюватися і за рахунок розширення тимчасових рамок туристських сезонів, охоплення нової цільової клієнтури (туризм "третього віку", туризм професійних груп);

4. Створення нових туристично-рекреаційних територій. В даний час прогресивним видом туристського продукту виступає тематичний парк, об'єднує безліч розважальних об'єктів з наскрізною пізнавальною темою (парки "Діснейленд" в штатах Каліфорнія і Флорида США, у Франції, в Японії, "Фантазіяленд" у Німеччині обслуговують потік туристів від 7 до 13 млн осіб на рік кожний). З'явилися приклади оазисів туризму в Сахарі, що спеціалізуються на екстремальному, етнографічному, пригодницькому та розважальному туризмі (наприклад, декорації, залишені після зйомок кіноопеї "Зоряні війни", Туніс).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Останнім часом були досліджені відомі у даний час інноваційні види туризму та здійснений аналіз причин їх

появи. Науковий підхід до розвитку даної проблеми розглядається в роботах учених: В.М. Аньшина, В.С. Новікова, М.М. Малахової, Д.С. Ушакова, Л.С. Александрової, І.Т. Балабанова, А.А. Дагаєва, В.Ю. Колесова, Н.Г. Кузнєцова, А.М. Клеймьонов. Тим не менше, у наукових працях цих вчених недостатньо повно розкриті ці питання.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в дослідженні і аналізі особливостей інноваційних видів туризму, а також розглянуто нові перспективні напрями розвитку туризму.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основними і найбільш популярними видами туризму є:

— Культурний або екскурсійний туризм, який охоплює собою відвідування історичних, культурних або географічних визначних пам'яток. Культурний туризм можна поділити на екскурсійний, музейний і науковий.

— Рекреаційний і лікувально-оздоровчий туризм — має на увазі поїздки в центри морського, гірського відпочинку або в місця з екологічно чистою і красивою природою для відпочинку і відновлення духовних і фізичних сил, чи перебування в санаторно-курортних, бальнеологічних та інших центрах з метою проходження лікувально-оздоровчого курсу.

— Релігійний туризм — оснований на релігійних потребах людей різних конфесій. Релігійний туризм можна назвати найдавнішим видом, тому що його коріння сягає в незапам'ятні часи. Він має дві основні різновиди: паломницький туризм і релігійний туризм екскурсійно-пізнавальної спрямованості.

На нашу думку, інноваційні види туризму можна розділити на такі категорії:

- 1) ділової (корпоративний або бізнес-туризм);
- 2) навчальний (освітній) туризм;
- 3) подієвий туризм;
- 4) екотуризм;
- 5) агротуризм;
- 6) активний і екстремальний туризм;
- 7) екзотичний або пригодницький туризм;
- 8) нові види культурно-екскурсійного туризму;
- 9) хобі-туризм;
- 10) шопінг туризм;
- 11) таймшер;
- 12) комбіновані тури.

Далі ми детально розглянемо перераховані вище інноваційні види туризму:

1. Діловий або бізнес-туризм являє собою в даний час одну з найстабільніших і високоприбуткових галузей світового туризму. З'явився він не так давно, наприкінці 1990-х років, але розвивався з великою швидкістю і, безсумнівно, має цікаве майбутнє. До цього виду туризму СOT відносить поїздки для участі в з'їздах, наукових конгресах і конференціях, виробничих нарадах і семінарах, ярмарках, виставках, салонах, а також для проведення переговорів та укладання контрактів, монтажу та наладки обладнання. Діловий туризм включає: бізнес поїздки, конгресно-вис-

тавковий туризм, інсентив туризм (incentive — стимул, спонукання). Інсентив туризм являє собою поїздки, надані керівництвом фірми своїм співробітникам безкоштовно як заохочення за хорошу роботу. Інсентив тури, як правило, передбачають хороше якісне обслуговування по системі "все включено". Особливим попитом користуються в даний час комбіновані програми (наприклад, відпочинок плюс навчання). Екскурсійна частина при таких поїздках більш насичена і може включати в себе як відвідування музеїв і огляд визначних пам'яток, так і участь у спортивних змаганнях, і польоти на повітряній кулі.

В останні роки турфірми стали пропонувати компаніям проведення корпоративних пікніків. Фахівці підбирають місце проведення, доставляють туди співробітників, складають меню, виходячи з виділеного бюджету. За бажанням клієнта організують екскурсії, проводять спортивні змагання, шоу-програми, влаштовують феєрверки і багато іншого.

2. Навчальний (освітній) туризм — цікавий напрям у туризмі, що має величезні можливості для розвитку. У даному секторі туризму особливо гарні обмінні навчальні туристичні тури, які розвивають як виїзний, так і, що особливо важливо для України, в'їзний туризм. Найбільш популярними турами в даний час є освітні тури з метою вивчення іноземних мов або поглиблення знань іноземної мови. Серед освітніх турів треба виділити кілька основних: мовно-навчальні тури; спортивно-навчальні; професійно-навчальні. Набуває все більшого поширення фото туризм, що передбачає поєднання відпочинку з освоєнням нової фототехніки і вивченням методології професійної фотозйомки.

3. Відносно новим напрямком є і подієвий туризм — поїздки туристів на різні свята, карнавали, фестивалі, спортивні змагання. Серед видів подієвого туризму виділяють весільний туризм, військово-патріотичний, новорічний і так далі. Однією з основних форм подієвого туризму є театралізація, яка представляє собою художнє осмислення реального або історичної події. Головна перевага театралізованого дійства перед звичайною екскурсією — це безпосереднє, активне і обов'язкова участь екскурсантів в подіях.

4. У даний час відзначається активний сплеск інтересу до екотуризму та суміжних з ним видами: агротуризму, або туризму в сільській місцевості, фермерському, промислового туризму і т.п.

Екологічний туризм — це не тільки різновид природного туризму, об'єднуючого людей, які подорожують з науково-пізнавальними цілями і сферою інтересів яких є навколишнє природне і культурне середовище, але ще і можливість бути активним захисником цього середовища. Екотуризм є одним з найбільш перспективних видів туризму в усьому світі, і Україна не виняток. Екотуризм стимулює збереження навколишнього середовища, роблячи такий вид туризму вигідним для місцевих жителів. Екотуризм включає відвідування екологічно чистих природних територій (заповідників, заказників, ботанічних садів, національних парків), що не змінених або мінімально змінених діяльністю людини. В рамках екотуризму можна виділити екоосвітньої тури, тури в екосистемах, фотополування. Одним

з різновидів такого туризму є екологічні екстремальні подорожі, пов'язані з вивченням і охороною тваринного і рослинного світу нашої планети. Особливістю організації цього виду туризму є забезпечення мінімального впливу на природне середовище при організації поїздок, створення мережі екологічних готелів, забезпечення туристів екологічно чистими продуктами харчування.

На Заході зараз стали дуже модними орнітологічні тури ("birdwatch" — спостереження за птахами). Туркомпанії надають туристу умови для спостереження за птахами або метеликами. Наприклад, спостереження за польотом метелика включає в себе також збір, фотографування рідкісних видів рослин і квітів.

У 1997 році виник новий напрям відпочинку — геотуризм, яке моментально знайшло неймовірну популярність у світі. Геотуризм прагне не завдавати шкоди навколишньому середовищу, закликає насолоджуватися унікальністю місць, сприяє відновленню історичних регіонів і навіть допомагає відновленню і процвітанню багатьох місцевих традицій.

Полярний (арктичний і антарктичний) туризм — мандрівки на Північний і Південний полюси з'явилися зовсім недавно. Але Великобританія і Нова Зеландія вже пропонують туристам відвідування своїх полярних станцій в Антарктиді. Ці тури цікаві через екстремальних кліматичних умов і можливість спостерігати диких тварин в їх природному середовищі. Північний і Південний полюси на даний момент є найбільш екологічно чистими куточками планети. Крім того, двічі на рік у туристів є можливість приземлитися на дрейфуючій крижині і пройти через всі часові пояси.

5. Агротуризм (сільський, сільський туризм, rural tourism) включає відвідування туристами сільської місцевості з метою відпочинку та організації розваг в екологічно чистих (щодо міських поселень) районах. Передумовами для його розвитку, поширення і все більшою популярністю є: зростаючий рівень урбанізації, доступність для багатьох відпочинку за невисокою ціною, можливість харчування екологічно чистими і корисними свіжими продуктами, бажання побути на природі. Для організації агротуризму створюються спеціальні "туристські села", формуються "сільські тури" з проживанням та харчуванням у сільських будинках (сім'ях), розташованих в екологічно чистих районах.

Агротуризм "одного дня" широко поширений в Канаді та США. Люди можуть приїхати в сільську місцевість на поля і плантації і зібрати необхідну їм кількість фруктів або овочів. З одного боку, це є своєрідним відпочинком і розвагою для жителів міст, з іншого — економією їх грошових коштів (фрукти й овочі при самостійному зборі обійдуться набагато дешевше, ніж при їх купівлі в магазинах), а фермерам дозволяє уникнути грошових витрат на транспортування і реалізацію врожаю. У США, наприклад, молодь перед святом хеллоуїн воліє компанією або сім'єю поїхати за місто відпочити на пікнік і самим на поле вибрати вподобану гарбуз для популярного свята.

У зв'язку з цим ряд вчених відносить промисловий туризм до самостійного виду. У промислово — прогулочному туризмі прогулянки супроводжуються збиран-

ням грибів, ягід, горіхів, квітів, лікувальних рослин, морських моллюсків, коралів, дорогоцінних і напівкоштовних каменів і мінералів, інших дарів природи, колекціонуванням метеликів, жуків, упорядкуванням гербарію тощо. У багатьох в природному відношенні районах промисловий туризм набуває значні розміри. Широкою популярністю користуються рибальські та мисливські тури.

6. Екстремальний туризм — один з видів туристичного відпочинку, пов'язаний з гострими відчуттями, серйозними фізичними навантаженнями і навіть ризиком для здоров'я і життя мандрівників. Екстремальні тури вимагають спеціальної фізичної підготовки, великого запасу енергії і готовності до найнесподіваніших ситуацій. Поїздки до моря, круїзи на комфортабельних лайнерах і інші радощі відпочинку вже не спокушають деяких витончених в дозвіллі туристів. Вони хочуть чогось нового, незвичного, екзотичного. Сотні тисяч відпочиваючих їдуть, щоб відчутти у своїй крові адреналін, випробувати тяготи і злигодні, зануритися в таємниці землі і населяють її народів, збагатитися під час відпочинку не засмагою, а інтелектом.

Організація екстремальних турів ретельно готується командою професіоналів і фахівців. Практично всі види екстремального туризму є інноваційними, оскільки раніше вони були недоступні туристам. Екстремальний туризм — одна з дуже перспективних напрямків у сучасній сфері відпочинку та розваг. На початку третього тисячоліття багатьом жителям планети Земля, особливо громадянам розвинених в економічному відношенні країн, явно не вистачає гострих вражень. Але універсального визначення, що вважати екстремальним видом туризму, не існує. Один і той же маршрут може бути екстремальним для новачка і дуже легкою прогулянкою для підготовленого туриста і спортсмена.

Умовно всі види екстремального туризму можна розділити на групи: наземний, гірський, водний, повітряний.

Наземні види туризму:

— Трекінг, або пішохідний туризм — подорож з рюкзаком від ночівлі до ночівлі, один з найпоширеніших видів туризму. Піші походи практично не вимагають спеціальної підготовки і устаткування.

— Велосипедний і верховий туризм (кінний, на слонах, як правило, на таких маршрутах забезпечується верблюдами) автомобільна підтримка, а значить, туристи в повній мірі можуть насолоджуватися подорожжю. Такий туризм приваблює не тільки відчуттям свободи, а й цікавими екскурсіями і можливістю повноцінного відпочинку на природі.

— У північних країнах великою популярністю користуються їздові собаки. Якщо кінні тури, особливо тривалі по відстані і багатоденні, переважні в основному в теплу пору року, то тури на собаках можливі переважно за наявності снігу. Тому особливого поширення вони набули в країнах та регіонах з досить тривалим зимовим сезоном. Подорожі з подоланням значних відстаней по засніжених просторів є не тільки екзотикою. У багато куточки планети, наприклад в тундру, можна дістатися тільки цим видом транспор-

ту. Багато туристичні фірми організують багатоденні подорожі для груп екстремалів. Туристів у процесі подорожі вчать запрягати собак в упряж, управляти ними. Деякі маршрути мають протяжність до 300—400 км.

— Автомобільний туризм (автотуризм) є дуже великим і специфічним сегментом туристичного ринку, що сприяє розвитку внутрішнього і в'їзного туризму. Йдеться про подорожі туристів у власних або орендованих автомобілях, часто зі спеціальним причепом. В Україні активно почав розвиватися популярний в Європі вид туризму — Караванінг, або подорож з використанням кемперів (будинків на колесах). Крім того, знайшли свою нішу джипінг і подорожі на інших засобах пересування — мотоциклах, квадроциклах, трицикли, снігоходах.

Гірські види туризму:

— Альпінізм — участь у гірських сходженнях різного ступеня складності, вважається самим екстремальним відпочинком. Сьогодні альпінізм являє собою цілу індустрію, яка рівномірно розвивається і популяризується. У гори йдуть, щоб випробувати себе, ризикнути, подолати все і дістатися до вершини.

— Маунтінбайкінг — спуск з гірських вершин по стежках на велосипедах, стає все більш популярним, незважаючи на дороге обладнання.

— Крім класичного гірськолижного туризму, існують і такі напрями, як і фрірайд — спуск на лижах поза трасою. Спуски поза трасами, безумовно, є вершиною зимового відпочинку і одночасно заняттям непростим і небезпечним. Підвищені вимоги до техніки, особливо на складному снігу, стають серйозною перешкодою для тих, хто здійснює свої перші "нетрасові" кроки. Труднощі в орієнтуванні, можливість сходження лавин та інші гірські небезпеки істотно обмежують можливості просунутих фрірайдерів.

Одним з найбільш ризикованих і важких видів діяльності є спелеотуризм — дослідження печер, глибоких шахт, розломів або прірв. Однією з його різновидів, що виникла відносно недавно, є дослідження підземних комунікацій, яким займаються діггери. Слід зазначити, що навіть звичайне дослідження нескладних печер пов'язане з великими небезпеками (наприклад, радіаційним випромінюванням, можливостями обвалів і т. п.).

Водні види екстремального туризму:

— Снорклінг — це плавання з маскою, трубкою і ластами, не вимагає спеціальної підготовки. Плаваючи з маскою в блакитних водах, можна повною мірою насолодитися красою морського життя.

— Дайвінг — пірнання з аквалангом на глибину. Це один з найскладніших і найнебезпечніших видів спорту і туризму. Незважаючи на це, а також на дорожнечу спорядження, яка не кожному по кишені, рух дайверів розширюється з кожним роком як у нас в країні, так і за кордоном. Причиною цього є дух пригод і свободи, відчуття невагомості, можливість побачити дивовижних риб, коралові рифи і навіть затонулі кораблі, поєднавши все це з підводним фотографуванням. В останні роки все більшою популярністю в Росії користується підлідний дайвінг (наприклад, на озері Валдай).

— Катання по морських хвилях представлено такими видами відпочинку, як віндсерфінг (катання на дощці під вітрилом), серфінг (катання на дощці без вітрила), кайтсерфінг (катання на воді або по суші на буксирі за величезним повітряним змієм), водні лижі і вейкбординг. Вейкбординг це комбінація водних лиж, сноуборду, скейта і серфінгу: катер буксирує райдера, стоїть на широкій дощці. Рухаючись на швидкості 30—40 км/год, катер залишає за собою хвилю (вейк), яку райдер використовує як трамплін для виконання різних трюків.

— Рафтинг — сплав по гірських річках на плотах, каяках, байдарках і катамаранах. Спуск може тривати від однієї до шести — восьми годин.

— Каноїнг — захоплюючий вид подорожей по річках і озерах. Човен каное дуже легка в управлінні і маневруванні і до того ж дуже стійка і зручна для перевезення пасажирів і розміщення на ній вантажу.

— Каякинг, дуже популярний за кордоном, набирає все більшу популярність і в Україні. Каяк — це невелика промислова човен, в минулому широко поширена у багатьох народів Арктики. Так як майже неопотоплюваний і добре пристосований для пересування по морю.

— Велосплав є новим спортивно-екстремальним напрямом, це автономний, багатоденний велопохід і сплав (разом з велосипедом) на надувному катамаране по найживописніших річках далеко від населених пунктів. У результаті турист може переміститися з високою швидкістю по дорогах, а там, де необхідно, збирати катамаран і здійснювати подорожі по "водним дорогам", підкоряючи в одному поході відразу дві природні стихії і сушу і воду. Такий вид комбінованих походів дозволяє значно розширити географію подорожей, урізноманітнити їх. Велосипед дає можливість долати вододіли і доставити катамаран до таких речкам і озерам, до яких інакше добратися було б складно.

— Дуже популярним напрямом водних подорожей є яхтинг. Залежно від розмірів і призначення яхти поділяються на гоночні, крейсерсько-гоночні, прогулянкові й туристичні.

Повітряні види активного туризму:

— Парашутний спорт. При стрибку парашутиста з 4 тисяч метрів вільне падіння триває близько 60 секунд. Новими видами парашутних розваг є скайсерфінг (skysurfing) — вільний політ із використанням широкої лижі від сноуборду, а також акробатичні трюки і кульбіти у вільному польоті. Одним з варіантів парашютинга є парамоторінг. У цьому випадку парашутист прикріплює до спорядження на спині легкий моторчик, який при наявності потужних потоків повітря дозволяє здійснювати досить протяжні польоти на парашуті.

— Base-jump — це стрибок з парашутом з базової точки (висотних будівель, телевеж). Такі стрибки дуже небезпечні і складні в технічному виконанні. Необхідна дуже швидка реакція, щоб вчасно відкрити рятівний парашут.

— Унікальним, але і дорогим видом повітряних подорожей, є баллонінг, або тури на повітряних кулях. Однією з найбільш популярних різновидів є по-

дорож на дирижаблях. Дирижабль на відміну від повітряної кулі забезпечений гвинтами, моторами і складною системою управління, тому польоти на ньому набагато більш цілеспрямовані і залежать не тільки від повітряних потоків, але й значною мірою від пілотів.

— Планеризм і дельтапланеризм вимагають певні навички, уміння і підготовку пілота. Оскільки ці апарати не мають мотора, то, щоб здійснити політ, їх необхідно спочатку розігнати до певної швидкості, після чого апарат вільно летить в повітрі. Для тих, хто боїться сам злетіти в повітря, існує тандем-параплан для польотів удвох з інструктором. В Україні парапланеризм розвивається не достатньо швидко, в порівнянні з розвиненими країнами, через дорожнечу обладнання.

— Широко поширений і авіаційний туризм з використання легких моторних літаків і вертольотів. Туристи можуть побачити прекрасні понарами з висоти пташиного польоту, а спортсменам можуть запропонувати доставити їх на вертольоті на гору і покататися з неї на лижах.

— Але літати можна і без крил. Популярні стрибки з тарзанки (Банджі Джамп) — наприклад, компанія Африканський Екстрім (African Extreme) організовує стрибок з моста Водоспадів Вікторія і гарантує сто відсоткову безпеку. Протягом декількох хвилин турист розгойдується біля самої поверхні води, а потім до нього підпливають на човні, звільняють від ременів безпеки і в цілості й схоронності доставляють на берег. Фотографії та відео, якими супроводжується кожен стрибок, турист може придбати собі на пам'ять. Пропонуються як одиночні стрибки, так і стрибки в тандемі.

— Космічний туризм — припускає польоти в космос або на навколосезонну орбіту в розважально-пізнавальних або науково-дослідних цілях. Це одне з найперспективніших напрямів сфери розваг. За словами розробників систем комерційних космічних польотів, це дуже прибутковий бізнес. Заможні люди готові заплатити будь-які гроші за те, щоб випробувати що-небудь неймовірне і неповторне. У цьому плані з польотом в космосі мало що може зрівнятися. Для менш заможних любителів космічних пригод центри підготовки космічних польотів пропонують найширший спектр послуг (наприклад, на відповідних тренажерах випробувати відчуття невагомості і т.д.).

— В окрему категорію можна виділити пригодницький і екзотичний туризм. Екзотичний туризм пов'язан з відвідуванням незвичайних місць (островів, вулканів, водоспадів, пустель і т. д.). Наприклад, можна відправитися в Чорнобиль або здійснити подорож по незайманих джунглях. Пригодницькі тури стали інновацією у сфері туризму, що отримала розвиток в останні десятиліття. Основною відмінністю спортивного туризму від пригодницького є те, що спортивний туризм спрямований на виконання певних нормативів, йому чужі зайвий комфорт і сервіс. У той же час пригодницький туризм — все-таки відпочинок в задоволення з певною пізнавальною метою. Комфортність і якісний сервіс — саме те, за що туристи платять гроші. Їм необхідний комфорт навіть в умовах автомобільного походу. Такий комфорт припус-

кає якісне різноманітне харчування, екскурсійну і розважальну програму, а головне — підвищена увага до їх безпеки.

Етнографічні тури засновані на історичних та народних пам'ятниках того чи іншого регіону, але включають в себе також фольклорні свята, народну кухню, народні промисли, стародавні звичаї та багато іншого. У японців великою популярністю користуються етнографічні міні-експедиції. Ось уже майже вісім років поважний японський бізнесмен і громадський діяч, голова Virtual Foundation Japan пан Окамото Ютака організовує поїздки своїх співвітчизників в глухі райони Примор'я і Хабаровського краю, туди, де немає п'ятизіркових готелів, а часто навіть і електрики днів, сплять в рублених хатах, їдять рибу, виловлену місцевими жителями, вечорами сидять біля вогнищ і слухають удегейські пісні і казки.

Джайлоо-туризм — це проживання в племені, в якому зберігся первісний лад без всяких благ цивілізації чи далеко від обжитих місць серед аборигенів, що живуть натуральним господарством. Приміром, можна відправитися в високогірні пасовища Карпат. Турист буде спати на підлозі неподалік від димного вогнища, пити козяче молоко і подорожувати на конях по горах.

Мілітарі-тури включають у себе відвідування музеїв військово-історичного профілю в поєднанні з інтерактивними програмами (стрільбою з бойової зброї на спеціальних полігонах, польотами на винищувачах, управління танком), стрибки з парашутом, екскурсійні польоти на повітряній кулі і т. д. Зараз став дуже популярний пейнтбол — це командна спортивна гра на свіжому повітрі (рідше в приміщенні).

Ще один новий вид активного відпочинку — це археологічний туризм. Він дозволяє здійснити подорож у часі, відчути романтику пошуку стародавніх скарбів; провести вечір біля вогнища з польовою кухнею, відвідати ексклюзивні екскурсії і виставки та багато іншого. Турист може взяти участь в археологічних розкопках і безпосередньо доторкнутися до сивої давнини, познайомитися з яскравою історією регіону, побачити унікальні історико-культурні пам'ятки світового значення, авторами наукових книг і по спілкуватися з ученими-археологами керівниками експедицій.

Складовою частиною сфери пригод є історико-пригодницький туризм. Зараз стали популярні залізничні тури та екскурсійні поїздки на метропоїзд.

Деякі нові напрями в туризмі є всього лише вдосконаленням уже відомим видів, але в даний час вони якісно відрізняються тим, що дають можливість не тільки дивитися, але й особисто брати участь і отримувати недоступні раніше враження. Наприклад, у культурно-пізнавальному туризмі виділяються такі перспективні напрями, як круїзний, промисловий, гастрономічний, етнічний (ностальгічний) туризм.

Круїзи — це подорож на кораблі, яке надає унікальну можливість відвідати за час поїздки кілька країн і при цьому цікаво проводити час під час переїздів від одного берега до іншого. В цілому, для організації круїзних поїздок найбільш поширеною є класична європейська система, яка передбачає морську подорож із заходом

в різні порти з екскурсійною програмою. Велику популярність завойовує і американська система, основною метою якої є надання можливості круїзним пасажиром відпочивати на пляжах у пунктах заходу. Останнім часом практично у всіх регіонах завойовують популярність "круїзи в нікуди" — одно- і дводобового поїздки без заходу в інші порти. Як правило, таке судно йде з базового порту годин в 6 вечора в п'ятницю і повертається в неділю до вечора. В останні кілька років стали популярні круїзні маршрути до берегів Антарктиди і до Північного полюса.

Під час промислових турів компанії запрошують на свої заводи екскурсантів, показують їм виробництво, пропонують взяти участь в роботі. Наприклад, туристи можуть спуститися в вироблені вугільні шахти або відвідати кондитерську фабрику. Якщо виробництво пов'язане з виготовленням продуктів, то пропонується дегустація.

Гастрономічні тури ставлять своєю метою вивчити особливості кухні певної країни. В Україні такий вид туризму поки тільки зароджується, і подібних турів в чистому вигляді ще немає, тому елементи гастрономічних турів включають в основні програми. Знайомство з українською кухнею відбувається під час відвідування кращих національних ресторанів країни, де суворо дотримуються українські традиції приготування і сервіровки страв. У зв'язку з глобалізацією та імміграцією великої кількості людей все більшою популярністю в майбутньому буде користуватися етнічний туризм, що дозволяє відвідати місце народження або походження сім'ї, а також місця проживання родичів або близьких. Цей вид туризму носить назву ностальгічного (nostalgie tour). Пріоритетне значення цей вид туризму має для країн, де проживають великі діаспори людей родом з інших країн.

Поруч з перерахованими вище видами культурно-пізнавального туризму варто хобі-туризм. Головна відмінність, на нашу думку, полягає в ступені зацікавленості туристів. Якщо культурно-пізнавальний туризм — це явище "одноразове", то хобі-туризм — це справа всього життя. Хобі-туризм є багатоплановим, як і самі захоплення людей, і включає в себе ділові подорожі з метою спілкування з однодумцями і колегами, різні рольові ігри, творчо-ремісничі тури з можливістю самостійно взяти участь у виготовленні будь-яких виробів. Ринок хобі-турів просто величезний і дуже непостійний. Особливість цього туристичного напрямку полягає в тому, що воно не має певного графіка проведення, є додатковим, організовує в міжсезоння туристичним продуктом. Крім того, хобі-тури — це, безсумнівно, нові форми індивідуального туризму, за яким велике майбутнє. Вони організовуються, в основному, за окремими замовленнями, і ми можемо прогнозувати значне збільшення їх кількості.

— Шопінг тури також відносяться до нових видів туризму. Він виник в Україні в дев'яностих роках, коли туристи стали відвідувати зарубіжні країни з метою різних покупок. Це окремий напрямок, різьке відрізняється своїми цілями і завданнями від інших видів туризму.

— До окремої категорії туризму можна віднести таймшер. Таймшер (англ. Timeshare) — це во-

лодіння нерухомістю в курортних місцях на пра- вах кондомініуму з можливістю користуватися нею протягом ряду років, але лише кілька днів або тижнів на рік. Цей різновид туризму з'явилася на російському ринку відносно недавно, і поки не набула великої популярності у зв'язку зі складністю отримання в'їзних віз в країні придбання таймшера, а також істотних грошових витрат при організації індивідуальної поїздки до місця кінцевого призначення.

— Дуже популярні сьогодні комбіновані тури. У їх класичному варіанті подібні подорожі являють собою групову екскурсійну програму з відвідуванням різних міст однієї держави і подальший відпочинок на узбережжі. Проте відносно активного відпочинку та пригод на території України комбіновані тури представляють комбінацію пішого та водного подорожей, кінного та водного видів відпочинку і т.д. У найбільш популярних комбінованих активних турах найчастіше поєднуються сплави з пішими переходами, кінні подорожі з рафтингом, сходження з водними ділянками та інші комбінації.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Сьогодні у світі йде активний розвиток різних видів інноваційного туризму: освітнього, екологічного, лікувально-оздоровчого, романтичного, пригодницького, ділового та корпоративного, кулінарного, сільського, спортивного, космічного, духовно-паломницького, а також туризму для людей з обмеженими фізичними можливостями та дитячого канікулярного відпочинку.

Поява на ринку нових видів послуг обумовлено багатьма факторами та розвитком науково-технічного прогресу, що надає все нові можливості в організації туристичних подорожей.

Література:

1. Барометр міжнародного туризму ЮНВТО: Короткий огляд основних тенденцій // UNWTO World Tourism Barometer, February 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unwto.org>
2. Бойко М.Г. Туристична привабливість України: закономірності формування та орієнтири розвитку / М.Г. Бойко // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 16. — С. 34.
3. Гарбера О.Є. Основні теоретичні та практичні аспекти інноваційної діяльності в туристичному господарстві України / О.Є. Гарбера // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 23. — С. 29—31.
4. Ізотова М.А., Матюхіна Ю.А. Інновації в соціокультурному бізнесі та туризмі. — М., 2006. — 224 с.
5. Кіндрик Т.О. Інноваційна діяльність в туристичному господарстві України / Т.О. Кіндрик, О.М. Головінов // Матеріали конференції "Ефективні інструменти сучасних наук — 2010".
6. Кушнир І.В. Інноваційний менеджмент Теорія інноваційного розвитку Шумпетера [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.be5.biz/ekonomika/i013/04.htm>

7. Михайліченко Г.І. Інноваційний розвиток туристичних підприємств: напрями змін та фактори впливу / Г.І. Михайліченко // Економіка. Управління. Інновації. — 2012. — № 1 (7).

8. Новиков В.С. Инновации в туризме: учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / В.С.Новиков. — М.: Издательский центр "Академия", 2007. — 208 с.

References:

1. UNWTO (2011), "Barometer of international tourism UNWTO: an overview of major trends", available at: <http://www.unwto.org> (Accessed 20 Jan 2016).
2. Bojko, M.H. (2009), "Ukraine Tourist attraction: patterns forming and benchmarks", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 16, pp. 34.
3. Harbera, O.Ye. (2009) " Basic theoretical and practical aspects of innovation in the tourism sector Ukraine" , Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 23, pp. 29—31.
4. Izotova, M.A. and Matiukhina, Yu.A. (2006), Innovatsii v sotsiokul'turnomu biznesi ta turyzmi [Innovations in social and cultural business and tourism], Moscow, Russia.
5. Kindryk, T.O. (2010), "Innovative activity in the tourist sector Ukraine" , Zbirka dopovidej na konferentsii Efektyvni instrumenty suchasnykh nauk — 2010, [Proceedings of the conference "Effective tools of modern science — 2010"], Prague, Czech Republic.
6. Kushnyr, Y.V. (2013), "Innovative Management Theory Innovatively development of Schumpeter", [Online], available at: <http://www.be5.biz/ekonomika/i013/04.htm> (Accessed 20 Jan 2016).
7. Mykhajlichenko, H.I. (2012), Innovatsijnyj rozvytok turystychnykh pidpryemstv: napriamy zmin ta faktory vplyvu [Innovative development of tourism enterprises: trends and factors influencing changes], Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii, Kyiv, Ukraine.
8. Novykov, V.C. (2007), Ynnovatsyy v turyzme [Innovations in Tourism], Yzdatel'skyj tsentr Akademyya, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2016 р.

